

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की
माननीय न्यायाधीश डा. श्री मनोजकुमार शर्मा
आदेश

०७६-WO-०९३२

विषय: अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ।

अधिवक्ता मीना खड्का वस्नेतसमेत-

निवेदक

विरुद्ध

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालयसमेत-

विपक्षी

०७६-WO-०९३५

अधिवक्ता मनिषकुमार श्रेष्ठसमेत-

निवेदक

विरुद्ध

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालयसमेत-

विपक्षी

मुद्दा - उत्प्रेषण समेत।

अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा छलफलका लागि पेश हुन आएको निवेदनहरू सहितको मिसिल अध्ययन गरियो।

निवेदक अधिवक्ता मीना खड्का वस्नेत समेतले दायर गर्नु भएको रिट निवेदनमा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विद्वान् अधिवक्ताहरू श्री मीना खड्का वस्नेत, श्री माधव कुमार वस्नेत र श्री सरोजकृष्ण घिमिरे र रिट निवेदक मनिषकुमार श्रेष्ठ समेत भएको रिट निवेदनमा निवेदकहरूको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ

मीना खड्का

६०

६०-

निवेदक अधिवक्ताहरु श्री यदुनाथ खनाल, श्री गोपालकृष्ण घिमिरे तथा विद्वान् अधिवक्ताहरु श्री सुनिल कुमार पोखरेल, श्री बिष्णु लुइटेल, श्री विकास भट्टराई, श्री पंकज कुमार कर्ण, श्री अनन्तराज लुइटेल, श्री भेषराज पन्त, श्री दमन बहादुर चन्द, श्री दान बहादुर बुढा, श्री सन्तोष भण्डरी, श्री सुजन नेपाल, श्री लक्ष्मी नानी थापा, श्री कमल कोइराला तथा निवेदक अधिवक्ताहरु श्री कीर्तिनाथ शर्मा, श्री रामदत्त ओझा, श्री मनिराम उपाध्याय, श्री दिपकराज जोशी, श्री मनिपकुमार थ्रेष्ठ र श्री देवी कुमारी जोशीले बहस प्रस्तुत गर्नु भयो। त्यसैगरी विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालय समेतको तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका माननीय महान्यायाधिवक्ता श्री अग्नी खरेल, विद्वान् नायव उपस्थित हुनु भएका माननीय महान्यायाधिवक्ता श्री संजीव राज महान्यायाधिवक्ता श्री पदम प्रसाद पाण्डेय, विद्वान् सह न्यायाधिवक्ताहरु श्री रेग्मी, श्री लोकराज पराजुली एवं सुदुर पश्चिम प्रदेश, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको रेग्मी, श्री लोकराज पराजुली एवं सुदुर पश्चिम प्रदेश, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालयको तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता श्री विजयकान्त मैनाली, विद्वान् अधिवक्ताहरु श्री गोविन्द प्रसाद शर्मा वन्दी, डा. श्री दिनमिण पोखरेलले गर्नु भएको वहस समेत सुनियो।

अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा विचार गर्दा, पेश भएका दुई चटै रिट निवेदनहरु मध्ये मुद्दा नं. 076-WO-0932 मा कोरोना भाईरस (COVID-19) सँग सम्बन्धित महामारीको कारण उत्पन्न भएको परिस्थितिलाई कारण देखाई बिदेशमा रहेको नेपाली नागरिकलाई नेपाल भित्र आउन रोक्न नेपाल सरकारलाई कुनै कानूनले अधिकार नदिएको हुँदा बिदेशमा रहेका नेपाली नागरिकहरु नेपाल आफै आउन चाहनेलाई निर्वाध रूपमा प्रवेश गर्न दिनू र नेपाल आउने चाहना भएर पनि आउन नसक्नेलाई तत्काल उद्धार गर्नु भनी अन्तरिम आदेश माग गरेको पाईयो। त्यसैगरी मुद्दा नं 076-WO-0935 मा नेपालको दार्चुला जिल्लाको परेको र नेपाल सरकारले निजहरुलाई नेपालमा आउन रोक लगाएकोले महाकाली पारीको भारतीय द्वेषमा रोकिएका नेपाली नागरिकहरुलाई नेपाल प्रवेश गर्न रोक नलगाउनु साथै उनीहरुलाई नेपाल ल्याई कोरोना संक्रमणको परीक्षण गर्ने, उनीहरुलाई आइसोलेसनमा राख्ने वा क्वारेन्टाइनमा राख्ने एवं कस्टलाई संक्रमण भएको पाइएमा उचित उपचार समेतको व्यवस्था गर्नु गराउनु भनी अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ भनी रिट दायर भएको पाईयो। साथै नेपाल र भारत बीचको सिमानामा बालबालिका, बृद्ध बृद्धा र सुत्केरी महिला समेत जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको भन्ने कुरा निवेदक तर्फका कानून व्यवसायीहरुले वहसको क्रममा उठाउनु भयो।

८०

निवेदक

०१०५

३०

नेपालको संविधानको धारा १६(१) ले प्रत्येक व्यक्तिलाई सम्मान पुर्वक बाँच्न पाउने हक प्रदान गरेको र धारा १७(१)ले कानून बमोजिम वाहेक वैयक्तिक स्वतन्त्रताको हक हनन नहुने कुराको प्रत्याभुति गरेको छ । त्यसैगरी धारा ३५(३) ले प्रत्येक हक हुन नहुने कुराको प्रत्याभुति गरेको छ । सम्मानपूर्वक बाँच्ने हक अन्तर्राष्ट्र सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको हक हुने र धारा १८(१) ले सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान भएकोले कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट बचित गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको छ । सम्मानपूर्वक बाँच्ने हक अन्तर्राष्ट्र सबै नागरिकलाई जीवनको हक हुने र संविधानले प्रत्याभूत गरेका अन्य सबै हक भन्दा जीवनको हक(Right to life)को स्थान सर्वोच्च हुने कुरा निर्विवाद रहेको देखिन्छ ।

नेपालको संविधानको धारा ५ मा उल्लेख भए बमोजिम नेपाली नागरिकको हक हितको रक्षा गर्नु राज्यको कर्तव्य हुन्छ । नेपालका नागरिकहरु संसारको जुनसुकै भूभागमा रहे बसेको भए पनि उनीहरूलाई भोक र रोगले मर्ने अवस्था आउन नदिन र उनीहरूको जीवनको सुरक्षा प्रदान गर्नु राज्यको कर्तव्य हुन आउँछ । कुनै पनि अवस्थामा राज्य यो दायित्वबाट बिमूख रहन सक्दैन । संक्रामक रोगको महामारीको समयमा संक्रमणलाई समुदायमा फैलिन नदिन सरकारले अवलम्बन गरेको विधीमा अनिवार्य रूपमा सहभागी भई सरकारी निर्देशनको पूर्ण पालना गरी सहयोग गर्नु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुन पनि हुन सरकारी निर्देशनको पूर्ण पालना गरी सहयोग गर्नु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुन पनि हुन आउँछ, विदेशबाट आउने संभाव्य संक्रमित नागरिकले सरकारले तोकेको समयावधिसम्म परिवार र समाजमा घुलमिल नभई सरकारले तोके बमोजिमको क्वारेन्टाइनमा बस्नु पर्ने हुन्छ ।

कोम्पिड १९का कारण नेपाल लगाएत विश्व नै लकडाउनको अवस्थामा रहेको समयमा नेपाल आफ्नो नागरिकको सुरक्षामा प्रयत्नसिल रहे पनि त्यो प्रयास प्रयास रहेको जुनसुकै कुनामा रहेको भएतापनि निजहरूले खान, बस्न र स्वास्थ्य उपचारको अभावमा बस्नु नपरोस भन्ने कुरालाई मध्यनजर राख्दै यस लकडाउन(Lockdown)को अवधिसम्मका लागि विदेशमा रहेको नेपाली नागरिकहरूको संरक्षणका सम्बन्धमा तत्काल देहाय बमोजिम गर्नु गराउनु भनी नेपालको संविधानको धारा १३३ अन्तर्राष्ट्र नेपाल सरकारको नाममा देहाय बमोजिमको आदेश जारी गरिएको छ । आदेशको जानकारी विपक्षीहरूलाई गराउनु ।

१. विदेशमा खान, बस्न र स्वास्थ्य उपचारको अभाव झेलिरहेका वा विपत्तमा परेका नेपाली नागरिकहरूको पहिचान गरि नेपाल फर्क्न चाहने ईच्छुक नेपाली

०१०५

३१

द्वारा देखा

८०-

नागरिकहरूलाई सम्बन्धित मुलुकसंग कुटनैतिक माध्यमबाट समन्वय गरी नेपाल ल्याउने आवश्यक व्यवस्था गर्नु गराउनु, उक्त कार्य तत्काल सम्भव नभएको अवस्थामा निजहरूलाई तत् तत् स्थानमा खान, बस्न र स्वास्थ्य उपचारको यथोचित प्रवन्ध गरी नागरिकहरूको हक हितको रक्षा गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक पहल गर्नु ।

२. यसरी सो बमोजिम नेपालीहरू विदेशबाट नेपाल आएको अवस्थामा आएका सम्पूर्ण व्यक्तिहरूको नाम थर वतन सहितको अद्यावधिक लगत राखेर मात्र नेपाल प्रवेश गराउने व्यवस्था मिलाउनु । निजहरूलाई क्वारेन्टाईनमा राख्नु ।
३. नेपाल भारतको सिमामा रहेका नेपाल आउन ईच्छुक नेपाली नागरिकहरूलाई नेपालमा ल्याई निश्चित समय क्वारेन्टाईनमा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु, त्यस्तो प्रवन्ध गर्न तत्काल सम्भव नभएमा भारत सरकार संग समन्वय गरी लकडाउन अवधिसम्मका लागि निजहरूलाई खाने, वस्ने तथा उपचारको यथोचित व्यवस्था मिलाउन पहल गर्नु ।
४. क्वारेन्टाईनमा रहेका व्यक्तिहरूलाई WHO को मापडण्ड अनुसार स्वास्थ्य उपचार लगाएतका सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरि क्वारेन्टाईनलाई व्यवस्थित तरले संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु ।
५. विदेशमा रहेका नेपालीहरूको भिसा समास भएको वा राहदानीको म्याद समास भएको कारणबाट कुनै समस्या पर्ने अवस्था भएमा त्यस्ता नेपाली नागरिकहरू रहेको मुलुकसंग समन्वय गरी नेपाली नागरिकहरूको विदेशको वसाई नियमित गर्ने व्यवस्था मिलाउनु ।

द्वारा देखा
न्यायाधीश

८०/८०
न्यायाधीश

इति संवत् २०७६ चैत्र २५ गते रोज ३ शुभम् ।